

Anna Kwaśnik-Gliwińska

Dzbanek - akwamanilla z herbem Gozdawa i Trąby odmienne

Rocznik Muzeum Narodowego w Kielcach 25, 364-365

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DZBANEK – AKWAMANILLA
Z HERBEM GOZDAWA
I TRĄBY ODMIENNE

Il. 1. DzbANEK – z herbem *Gozdawa*

DzbANEK – akwamanilla z herbem *Gozdawa* i *Trąby odmienne*

Włochy, Faenza(?), Castelli(?), 1672-1679

Majolika

Wys. 25,6 cm, śr. stopy 11 cm

MNKi/R/1060

DzbANEK o kolistej lekko wzniesionej stopie z delikatnymi, płatkowymi puklowaniami, łączącej się z korpusem wąskim niskim pierścieniem. Korpus gruszkowaty, przewężony nieco poniżej środka wklęsłym, wydzielonym

profilami wałkiem. Partie wypukłe korpusu pokryte delikatnym płatkowym puklowaniem. W części górnej węższa szyjka przechodząca w szerszy falujący wylew. Ucho stosunkowo szerokie, taśmowe, esowato wygięte, wychodzi z brzegu wylewu i łączy się z górną częścią korpusu. Pokrywają ją od strony zewnętrznej poprzeczne guzy.

Na froncie korpusu ozdobnie wycinana tarcza w ugrowym obramieniu, podzielona w poziomie, pod kapeluszem biskupim z trzema rzędami węzłów. W części dolnej tarczy, na niebieskim tle, żółta lilia – herb *Gozdawa*, wyżej przestylistowane trzy trąby – *Trąby Odmienne*. Na powierzchni naczynia biała kryjąca polewa z krakelurami (delikatna siatka spękań), zwana w specjalistycznym języku *bianchi di Faenza*.

Dzbanek znajduje się w zbiorach muzeum od 1945 roku, pochodzi z niezidentyfikowanego majątku z terenu Kielecczyzny. Od wielu lat zachwycał swym wyjątkowym kształtem i piękną polewą, wzbudzał zainteresowanie tajemniczym, do ostatniego czasu niezidentyfikowanym herbem. Dopiero przy opracowywaniu nowego przewodnika po *Galerii sztuki zdobniczej...* udało się poprawnie odczytać herby, a tym samym związać obiekt z konkretną osobą, dla której naczynie wykonano.

Naczynie zamówił prawdopodobnie Mikołaj Stefan Pac (1623-1684), wojewoda trocki (1651), kasztelan wileński (1670). Mimo piastowania tak wysokich godności, poczuł on powołanie do stanu duchownego i w 1670 roku złożył wszystkie wysokie urzędy świeckie, rozstał się z małżonką i przyjął niższe święcenia kapłańskie. W 1672 roku mianowany został biskupem wileńskim przez króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Nominacja ta spowodowała ostry sprzeciw kapituły wileńskiej, gdyż jego małżeństwo nie zostało jeszcze unieważnione. Aby tego dokonać i uzyskać od papieża bullę prekonizacyjną trzykrotnie podróżował do Rzymu. Otrzymał ją dopiero ostatecznie podczas ostatniej wędrówki w 1679 roku, kiedy to papież rozwiązał jego małżeństwo, a Pac przyjął wyższe święcenia kapłańskie. Uroczysty ingres w katedrze wileńskiej odbył w 1681 roku, ale już w trzy lata później zmarł.

Zapewne podczas jednej ze swoich podróży do Rzymu zamówił w Faenzy lub Castelli zestaw do wody złożony z dzbana i tacy, z którego do dziś zachował się tylko dzban. O pośpiechu jego wykonania świadczą liczne niedoskonałości techniczne, takie jak niedostatki szkliwa; dość nieporadnie i nie do końca zgodnie z polską heraldyką, oddano także herb zamawiającego, wyobrażający pod kapeluszem biskupim herby jego rodziców: w części dolnej *Gozdawę* – ojca Stefana Paca (1587-1640), podkanclerzego i podskarbiego litewskiego, a w części górnej tarczy *Trąby odmienne* matki, Anny Marcybelli Rudomina Dusiatkiej (zm. 1643), której był ulubionym synem, po której odziedziczył miejscowość Choroszcz, gdzie już jako biskup wileński ufundował klasztor dominikanów.

Dzbanek eksponowany jest stale w Pierwszej Sali Sarmackiej *Galerii...* w lutym 2010 roku pokazany został, obok portretu pierwszego właściciela ze zbiorów wilanowskich, na wystawie *Sarmatyzm – źródło tradycji* przygotowanej przez Muzeum Narodowe w Krakowie¹.

¹ *Sarmatyzm. Sen o potędze*, katalog pod red. B. Biedrońskiej-Słotowej, Muzeum Narodowe w Krakowie, Kraków 2010, s. 155, kat. 119